

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli d. 12 Mars 1870, kl. 10 f. m.

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 3, i anledning af en utaf Herr J. Mankell väckt motion, N:o 101, angående religionsundervisningens skiljande från folkskolelärarebefattningen och öfvertagande af presterskapet.

Uti en hos Andra Kammaren väckt motion har Herr *Mankell*, på anförda skäl, föreslagit "att Riksdagen hos Kongl. Maj:t måtte anhålla, att sådana förändringar i nu gällande folkskolestadgar vidtagas, att religionsundervisningen i folkskolorna skiljes från folkskolelärarebefattningen samt öfvertages af presten i det religionssamfund lärjungen tillhör; att, der detta af en eller annan orsak undantagsvis ej kan ske, anmälan af församlingens pastor derom må göras till domkapitel eller annan myndighet för folkskoleväsendet, hvilken då om religionsundervisningen förordnar; att till religionsundervisningen en dag i veckan anslås; och att från skollärareseminarierna undervisningen i de religiösa ämnena skiljes, med undantag af den som kan vara behöflig för förrättande af bön och kyrkosång."

Då de af motionären anförda skäl för vidtagande af denna genomgripande förändring i vårt folkskoleväsende hufvudsakligen kunna sammanfattas i de tvänne, hvilka han förklarar sig hafva hemtat ur folkskoleinspektörernas berättelser, nemligen: "att religionsundervisningen i allmänhet upptager så mycken tid, att den i betänkelig mån inskränker utrymmet för de öfriga läroämnena, men att den tillika bedrifves på ett så bristfälligt sätt, att derigenom berättigade och allvarliga bekymmer hos hvar och en måste uppstå", har Utskottet icke kunnat underlåta att förutskicka en anmärkning, den nemligen att motionären, dels för sina statistiska beräkningar angående det antal barn som undervisats i de särskilda läroämnena, dels för stadgande af sina åsigtter angående det otillfredsställande i undervisningen, icke haft tillfälle rådfråga de sednaste, för åren 1867 och 1868 afgifna berättelserna utan de näst föregående, hvadan och då i båda de af motionären anförda

förhållanden inspektörernas omdömen och statistiska uppgifter i de sista berättelserna ådagalägga betydligt framåtskridande inom folkskolan, Utskottet redan uti denna omständighet finner ett vittnesbörd emot behöfligheten af den ifrågakämda förändringen.

Hvad i öfrigt vidkommer anmärkningen, att religionsundervisningen upptager för mycken tid i folkskolorna, vill Utskottet, som icke anser sig böra i fråga härom afgifva vidare yttrande, än att en skola för folket väl alltid måste bibehålla religionsundervisningen såsom hufvudämne, endast anmärka att, då motionärens förslag att "till religionsundervisningen en dag i veckan anslås" måste ur pedagogisk synpunkt aktas olämpligt, den af motionären föreslagna utvägen eller religionsundervisningens öfvertagande af presterskapet ingalunda kan anses befördra det af motionären afsedda mål eller större utrymme för de öfriga läroämnena; och beträffande anmärkningen om det bristfälliga sätt, hvarpå religionsundervisningen, enligt motionärens förmenande, lär skola bedrivas, torde Utskottet icke sakna skäl för antagandet, att den nyorganiserade seminarii-inrättningen, som just afser bildandet af skickliga lärare så väl i religion som i öfriga läroämnen, skall, i den mån åtskilliga mindre dugliga lärare af gamla stammen afgå och lemna rum för nya, så småningom afhjelpa befintliga brister vid undervisningen i folkskolorna.

Angående åter frågan om lämpligheten och möjligheten för presterskapet att öfvertaga religionsundervisningen i folkskolan äfvensom om presterskapets rätta ställning till folkskolan i detta afseende, tillåter sig Utskottet åberopa det af Kyrkolags-Utskottet vid 1868 års Kyrkomöte afgifna och af mötet godkända yttrande i anledning af en i detta syfte väckt fråga, hvilken likväl då ställdes i sammanhang med förslag om presterskapets befriande från världsliga göromål: "Hvad vidkommer förslaget", yttrar bemälda Utskott, "att presterskapet skulle öfvertaga den egentliga religionsundervisningen i folkskolorna, så lär det, oafsedt de praktiska svårigheterna, hvilka inom vidsträckta och folkrika församlingar antaga karakteren af omöjlighet, icke kunna undfalla uppmärksamheten, att kristendomsundervisningen i folkskolorna är och måste vara ett så viktigt läroämne, att presten, om han finge sig ålagd hela denna undervisning, skulle blifva en egentlig folkskolelärare. Att ett sådant förhållande skulle blifva till gagn för undervisningen lär icke kunna bestridas; men dermed vore ock rubbad den oafvisliga grundsats, som uttalar sig i tidens arbete för folkskoleväsendets utveckling, att nemligen barnaundervisningen kräfver sin man, som odeladt måste deråt egna sig och sina krafter. Presten, som, äfven om han befrias från alla världsliga göromål, har sin tid delad för församlingssvårdens mångfaldiga omsorger, hvarken kan, utan att försumma öfriga pligter, på reguliera tider bindas vid folkskolan, ej heller bör han på ett så speciellt område, som folkskolans, utnötas. Hvad prestens ställning i afseende på folkskolan kan och bör vara, är redan genom lag stadgad." "Presterskapet", säger nemligen Folkskolestadgans 10 §, "utöfve sorgfälligt uppsigt isynnerhet öfver religionsundervisningen i folkskolorna. Församlingens lärare skola flitigt, och så ofta deras öfriga embetsåligganden medgifva, sig infinna, efterhöra och undersöka huru detta skolans viktigaste kunskapsämne af skolläraren bibringas, gifva honom, der det tarfvas, upplysningar och råd, samt sjelfve genom undervisning, förklaring och tillämpning göra de heliga lärorna lefvande i barnasinnets". "Dermed har, i Utskottets tanke, den rätta gränsen blifvit uppdragen emellan prestens och folkskolelärarens åligganden i afseende på religionsundervisningen i folkskolan, och tillfälle öppnats för den nitiske presten att äfven inom detta område verka välsignerikt för det uppväxande släktet."

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och då vid sådant förhållande undervisningen i de religiösa ämnena icke heller lärers kunna från skollärare-seminarierna skiljas, får Utskottet vördsamt tillstyrka, att Herr Mankells motion icke må till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 Mars 1870.

På Utskottets vägnar:

A. Rundbäck.

Reservation:

af Herr *Hedin*: "Då jag, i likhet med motionären, anser religionsundervisningen i folkskolorna allt för mycket inkräkta på den för andra läroämnena välbehöfliga tid, utan att likväl hennes resultat, vare sig att det betraktas såsom theoretisk kunskap eller i sin inverkan på sinnelag och böjelser, derigenom höjes till någonting bättre, än som med mindre utanläsning och större tidsbesparing bör kunna åstadkommas, och då något ökade lärarekrafter synas mig vara ett oundgängligt vilkor för att häri åvägbringa en förändring, hade jag önskat, att Utskottet velat begagna motionärens framställning såsom åtminstone ett uppslag eller en anvisning i den rätta riktningen. Den lämpligaste utvägen till det af motionären åsyftade ändamåls befrämjande är dock, i min tanke, ej ett ovillkorligt antagande af motionärens förslag, utan anser jag härnedan framställda modifikation af detsamma påkallad.

De af Utskottet åberopade praktiska svårigheter, hvilka jag ingalunda förbiser, torde i väsentlig mån undanrödjas och motionärens syftemål hufvudsakligen vinnas på följande sätt:

För det första borde den religionsundervisning, som nu åligger folkskolan, icke fullständigt öfverflyttas från folkskoleläraren till ett åliggande för presten, utan *delas* mellan båda i ungefärlig enlighet med 1840—1841 årens Riksdags uppfattning af frågan, i afseende hvarpå § 10 i det af Rikets Ständer, under den 14 Juni sistnämnda år, till Kongl. Maj:t aflättna "Förslag till lag om folkundervisningen i riket" här må anföras, så lydande:

"Ehuru utanläsning af katekesen i skolorna bör ega rum under lärarens ledning, åligger det likväl vederbörande presterskap att meddela barnen undervisning i religionen, särdeles såvidt den afser dess tillämpning på hjerta och leverne, samt att för sådant ändamål infinna sig i de fasta skolorna minst en gång i hvarje vecka och i de flyttande så ofta tjensteåligganden och öfriga förhållanden medgifva."

För det andra och då, äfven med ofvan angifna inskränkning af motionärens förslag, mångfalden af de presterskapet åliggande borgerliga, eller vanligen så kallade "verldsliga" bestyr med skäl torde anses utgöra ett ej obetydligt hinder emot dess sålunda begränsade deltagande i folkskolans religionsundervisning, lärer erfordras, att presterskapet vinner en, äfven derförutan önskvärd och under nuvarande anordning af kommunalförvaltningen lättare, än förr, verkställbar befrielse från eller minskning i dessa, för dess egentliga kall temligen främmande göromål.

Skulle emellertid, äfven under dessa tvänne förutsättningar, å en del orter i följd af lokala förhållanden svårigheter möta utförandet af motionärens förslag i den omfattning, hvartill jag här inskränkt detsamma, vill jag för det tredje anmärka, att sådana undantagsförhållanden dels ej innebära giltigt skäl, hvarför ej reformen borde sättas i verket i det säkerligen ojemnförligt öfvervägande antal församlingar, der sådant låte sig göra, dels också möjligen flerstädes kunna genom särskilda förfoganden undanrödjas.

Då likväl ej blott en närmare undersökning, än jag finner mig kunna åstadkomma, af alla med denna fråga sammanhängande omständigheter erfordras för ett fullt säkert omdöme om villkoren för den ifrågavarande reformen, utan ock åtskilliga förberedande åtgärder i förut antydt syfte synas vara nödvändiga, innan dess utförande kan företagas, finner jag mig böra blott så till vida reservera mig mot det slut, hvartill Utskottet kommit, att jag föreslår en hemställan,

att Kongl. Maj:t dels ville låta verkställa en i sådant hänseende nödig utredning och derefter vidtaga de åtgärder, som finnas påkallade, för att presterskapet må kunna öfvertaga en del af folkskolans religionsundervisning;

dels äfven, och oberoende häraf, till allmän efterrättelse, der ej särskilda förhållanden må föranleda undantag, påbjuda den af 1867 års Folkskoleinspektörsmöte förordade fördelning af undervisningstiden i folkskolan, enligt hvilken i den egentliga folkskolan följande läroämnen borde erhålla följande antal läsetimmar i veckan, nemligen: kristendoms-kunskap 6, svenska språket (läsning och skrifning) 7, räknekonst och linearteckning 6, välskrifning 2, historia och geografi 3, naturlära 2, sång 2, gymnastik och vapenföring 2.